

INTERVIEW MATHIEU ZANA ETAMBALA

'We moeten ook luisteren naar wie Leopold II eert'

'Het is tijd voor excuses van het koningshuis', zegt de Belgisch-Congolese historicus Mathieu Zana Etambala. 'Die moeten gericht zijn aan het Congolese volk, niet aan Kabila of Tshisekedi. Die zuigen het land uit zoals Leopold II dat deed.'

Filip Rogiers

Maandag 15 juni 2020 om 3.25 uur

<p>'Velen die nu standbeelden van Leopold II bekladden, zouden niet eens kunnen antwoorden op twee of drie gerichte vragen over Congo-Vrijstaat.' Ivan Put</p>

'Velen die nu standbeelden van Leopold II bekladden, zouden niet eens kunnen antwoorden op twee of drie gerichte vragen over Congo-Vrijstaat.' © Ivan Put

Ook dit weekend viel er opnieuw een beeld van Leopold II van zijn sokkel, deze keer in Halle. Het debat over het koloniale verleden laait verder op, tegen de achtergrond van zestig jaar Congolese onafhankelijkheid en het Black Lives Matter-protest. Woensdag buigt het parlement zich over het voorstel van Patrick Dewael (Open VLD) voor een waarheidscommissie.

In Vlaanderen roept zijn partijgenoot Bart Somers dan weer een denktank in het leven die steden en gemeenten moet begeleiden in de dekolonisering van het straatbeeld, standbeelden en straatnamen.

De Belgisch-Congolese historicus Mathieu Zana Etambala, docent aan de KU Leuven en eerder als onderzoeker verbonden aan het AfricaMuseum in Tervuren, zal er deel van uitmaken, net als Patrick Loobuyck, Bambi Ceuppens, Sophie De Schaepdrijver en Alicja Gescinska.

Is de tijd eindelijk rijp voor een kritische lezing van ons koloniaal verleden?

‘Een verstandige koning zou niet bang mogen zijn om iets te zeggen over Leopold II’

‘De tijd is er altijd rijp voor. In 2000 laaide het debat op, toen er veertig jaar na de moord op Patrice Lumumba een onderzoekscommissie kwam. In 2010 bij de vijftigste verjaardag van de onafhankelijkheid, dit jaar weer met de zestigste verjaardag. Wacht tot de 75ste verjaardag, dan zal het kot helemaal te klein zijn! Maar het is goed dat er nu mede door de hevige discussie over racisme een momentum is.’

Hoe vermijden we dat het blijft hangen in symboliek en iconografie? En in semantiek, of het nu wit of blank moet zijn?

‘Het is de enige voorwaarde die ik aan Bart Somers wil vragen: laat ons in de luwte werken. Er is nu te veel rumoer en commotie en te weinig kennis. Ik ben wel zeker dat velen die nu standbeelden van Leopold II bekladden, niet eens zouden kunnen antwoorden op twee of drie gerichte vragen over Congo-Vrijstaat. Het is nochtans niet zo moeilijk hoor. Elke Belg zal zeggen dat de Duitsers in 1914 en 1940 zijn land veroverden en bezetten. De Belgische vorst deed niets anders in Congo. Dat naakte feit werd verdoezeld met mooie praatjes over opvoeding en beschaving. Leopold II heeft in Congo geen beschaving gebracht, punt.’

Ter rechterzijde klinkt het verweer dat we in plaats van standbeelden af te breken beter een monument zouden oprichten ‘voor alle Belgen die tijdens de kolonisatie het leven gelaten hebben in een poging om onderwijs, gezondheidszorg en menselijkheid naar Congo te brengen’, dixit N-VA-woordvoerder Joren Vermeersch in een tweet.

‘Dat vervuult het debat over Leopold II en Congo-Vrijstaat. Laat ons het werk van een onderzoekscommissie duidelijk tot die periode (1885-1908) beperken. Ik kan u zeggen hoeveel scholen Leopold II heeft gebouwd. Je kunt ze op één hand tellen. Het klopt dat de Belgische kolonisator daarna meer aandacht heeft gehad voor het onderwijs en de gezondheid, maar we moeten ons niet laten vangen aan de propaganda van de jaren veertig en vijftig. De scholen of ziekenhuizen waren niets in vergelijking met wat er aan ivoor en rubber is verdiend. Ik vind wel dat er ook in alle ernst moet worden geluisterd naar de argumenten van mensen die ook vandaag nog Leopold II eren of zelfs adoreren. Dat is democratie.’

Prins Laurent nam de verdediging van Leopold II op zich. U vindt daarentegen dat koning Filip zich moet excuseren?

‘Een verstandige koning zou niet bang mogen zijn om iets te zeggen over Leopold II. Er is een Afrikaans spreekwoord dat zegt: je brengt een kind ter wereld, maar niet zijn hart. Het wil zeggen dat je niet verantwoordelijk bent voor misstappen die je kind begaat. Dat geldt ook omgekeerd: koning Filip heeft geen bloed aan zijn handen. Van 1885 tot 1908 was Leopold II een constitutionele monarch, hij moest rekening houden met het parlement. Niet zo in Congo-Vrijstaat, daar was hij soeverein, een potentaat. Met de opbrengst heeft hij niet alleen publieke gebouwen in Oostende, Brussel en Tervuren gebouwd, maar ook zijn eigen portemonnee gespekt. Wanneer hij stierf, is daarvan niets teruggevloeid naar Congo. Dat bleef in de familie.’

Dringen er zich behalve excuses ook herstelbetalingen op?

‘Een sorry is een goed begin. Dat moet dan niet naar de huidige Congolese leiders, maar wel recht naar het hart van de Congolezen gaan en naar wie zich om hen bekommert: de kerken en de ngo’s. Laat Filip vooral geen sorry uitspreken in aanwezigheid van Kabila of Tshisekedi. Die zuigen het land uit zoals Leopold II dat deed. In 1906 ging van het budget voor Congo-Vrijstaat, wat karig was omdat de rest in de zakken van de vorst verdween, 36 procent naar het koloniale leger en slechts 1,9 procent naar gezondheidszorg. Welnu, misschien halen Kabila of Tshisekedi dat - cijfer niet eens. Laat Filip zijn excuses sparen voor Congolese leiders die democratisch verkozen zullen zijn en zich ook zo gedragen. De huidige kleptomane en boeven verdienen ze niet.’

Er komt misschien een waarheidscommissie, maar wat valt er nog meer te onderzoeken? Joseph Conrad schreef al in 1902 zijn *Heart of Darkness* en op het einde van de vorige eeuw was er het standaardwerk van Adam Hochschild, *De geest van koning - Leopold II en de plundering van Congo*.

‘Dat is inderdaad publieke kennis, maar wie – behalve leden van de middenklasse – heeft zulke boeken gelezen of films daarover gezien? Er is overigens wel nog veel te onderzoeken, dat heb ik gemerkt toen ik in de archieven dook voor mijn boek Congo 1876-1914. Veroverd, bezet, gekoloniseerd (2020). Veel boeken, zoals dat van Hochschild, dateren al van de jaren tachtig en negentig, en het recentere boek Congo van David Van Reybrouck is, met alle respect, zeer ruim en geromantiseerd. Het gaat over Congo tot en met vandaag. Nogmaals, we doen er goed aan ons te beperken tot de periode van Leopold II. Die geschiedenis moet door de strot van de Belgen worden geduwd. Het moet insijpelen in de wortels van de samenleving.’

<p>Mathieu Zana Etambala. Stefaan Temmerman</p>

Mathieu Zana Etambala. © Stefaan Temmerman

Verschenen op maandag 15 juni 2020

FILIP ROGIERS

Filip Rogiers is redacteur bij De Standaard.

Meer artikels van Filip Rogiers »
(<https://www.standaard.be/auteur/filip-rogiers>)

LEES MEER

07/08/2020 | Diaspora toch aanwezig in definitieve expertengroep
(https://www.standaard.be/cnt/dmf20200806_97469443)

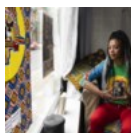
17/08/2020 | Eerst het onderzoek, dan het debat
(https://www.standaard.be/cnt/dmf20200816_97578124)

07/08/2020 | Herstelbetalingen, maar aan wie?
(https://www.standaard.be/cnt/dmf20200806_97464434)

01/08/2020 | Ook België ontkomt niet aan
herstelbetalingen

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20200731_97313010)

23/07/2020 | 'Toen ik mijn familie vond, was het alsof ik in
de spiegel keek'

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20200722_97792677)

daard.be/extra/static/